

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

ГАСНІКОВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 37.032:371.72-053.6

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО РЕПРОДУКТИВНОГО
ЗДОРОВ'Я У ПІДЛІТКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ шк о л и**

13.00.07 - теорія і методика виховання

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-2010

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті проблем виховання Академії педагогічних наук України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Оржеховська Валентина Михайлівна, Інститут проблем виховання АПН України, завідувач лабораторії превентивного виховання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор Омельченко Світлана Олександрівна, Слов'янський державний педагогічний університет, завідувач кафедри теоретичних та методичних основ фізичного виховання і реабілітації;

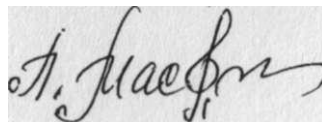
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Свириденко Світлана Олександрівна, Інститут проблем виховання АПН України, старший науковий співробітник лабораторії виховної роботи в закладах інтернатного типу.

Захист відбудеться « 27 » квітня 2010 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання АПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій частині Інституту проблем виховання АПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розісланий «25» березня 2010 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Л. М. Масол

Актуальність дослідження. Формування у підростаючого покоління ставлення до свого здоров'я як до домінуючої людської цінності — одне з основних завдань держави. Між тим сучасний період розвитку українського суспільства характеризується погіршенням здоров'я населення взагалі і дітей і молоді зокрема. Особливо це стосується репродуктивного здоров'я підлітків.

Основні підходи до збереження і зміцнення здоров'я дітей визначені Національною Доктриною розвитку освіти, Державними національними програмами «Здоров'я нації», «Репродуктивне здоров'я», «Про рекламу та заходи з попередження і зменшення вживання тютюнових виробів», Законами України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми і молоддю», «Про захист населення від інфекційних захворювань», «Про заходи з попередження і зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» та ін.

Різноманітні аспекти означеної проблеми привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У філософсько-соціологічному аспекті її розглядали Б. Ананьєв, А. Здравомислов, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Н. Чавчавадзе та ін. Вивченню і осмисленню сутності категорії «цінність», розкриттю впливу ціннісних новоутворень на розвиток і життєдіяльність особистості, ставлення особистості до життєвих цінностей досліджували С. Анісімов, О. Лазурський, В. М'ясищев, Б. Ломов, С. Рубінштейн та ін. Ученими М. Амосовим, Г. Аланасенко, І. Брехманом, В. Петленком та ін. досліджено феномен здоров'я. Наукові праці Е. Бабаяна, Е. Бехтеля, Д. Зарідзе, Г. Морозова, В. Оржеховської, О. Пилипенко, С. Свириденко, Е. Скворцової, І. Стрельчука, Н. Фелінської свідчать, що гострота проблеми стану здоров'я у сучасному суспільстві тісно пов'язана зі стійким ростом абіологічних тенденцій у негативних відхиленнях поведінки неповнолітніх.

У контексті даного дослідження особливої актуальності набувають роботи, які стосуються формування здорового способу життя, ціннісного ставлення до здоров'я і профілактики шкідливих звичок у школярів підліткового віку. Так, питання збереження здоров'я, формування культури здоров'я і здорового способу життя у школярів висвітлюються у дослідженнях Т. Бойченко, Г. Бондаренко, В. Бурдун, Е. Вільчковського, Г. Власюк, В. Горащука, Н. Денисенко, О. Дубогай, Г. Дабаган, С. Кириленко, М. Кобринського, С. Свириденко, Г. Силиної та ін.

У дисертаціях В. Акутиної, Г. Бондаренко, О. Василенко, Є. Вакуленко, С. Лапаєнко, Н. Юнаєвої, А. Якушева, розглядаються різні підходи до підвищення ефективності педагогічної профілактики вживання наркотичних речовин, статевого виховання підлітків, з урахуванням їхніх вікових особливостей і способу життя.

Аналіз наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, соціології, медицини, підтвердив, що в сучасних умовах відбувається активний процес створення системи збереження здоров'я школярів. Разом з тим залишається недостатньо вивченим такий аспект, як формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи. Дослідження сучасної педагогічної теорії і практики свідчить про наявність протиріч між:

- замовленням держави на виховання здорового покоління і погіршенням здоров'я дітей шкільного віку;

- необхідністю проведення систематичної роботи з формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків і недостатньою теоретико-прикладною розробкою поставленої проблеми;

- провідною роллю педагогів і батьків у формуванні у дітей ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я та їхньою невідповідністю до даного процесу.

Актуальність, соціальна і педагогічна значущість проблеми, практична потреба у її вивченні і науково-методичному обґрунтуванні зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання АПН України як складова теми «Науково-методичні умови розробки і впровадження інтерактивних технологій у превентивному вихованні» (державний реєстраційний номер 010211000842). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Інституту проблем виховання АПН України (протокол №12 від 25 грудня 2003 р.) та узгоджена в Раді по координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології АПН України (протокол №8 від 26 жовтня 2004 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я.
2. Уточнити сутність поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я підлітків», змістову структуру, визначити критерії, показники та виявити рівні його сформованості у підлітків загальноосвітньої школи.
3. Теоретично обґрунтувати і розробити модель формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків та експериментально перевірити її ефективність в умовах загальноосвітньої школи.
4. Визначити організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи та експериментально перевірити їх ефективність.
5. Розробити спецкурси та методичні рекомендації з формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я підлітків загальноосвітньої школи.

Об'єкт дослідження: процес формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я підлітків.

Предмет дослідження: організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи.

Теоретичну основу дослідження склали філософські та медично-біологічні положення про взаємозалежність фізичного, психічного та соціального здоров'я (М. Амосов, Г. Апанасенко, І. Брехман), особливості психіки людини (Б. Ананьев,

Л. Виготський, Г. Костюк, С. Рубінштейн), психолого-педагогічні ідеї особистісно-орієнтованого виховання (І. Бех, О. Кононко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська), наукові положення про сутність ціннісного ставлення і його структурних компонентів (А. Лазурський, В. М'ясищев), дослідження, присвячені питанню формування здорового способу життя, культури здоров'я, репродуктивного здоров'я (С. Болтівець, В. Горашук, Н. Денисенко, С. Кириленко, С. Омельченко, В. Оржеховська, С. Свириденко), положення державних документів в галузі освіти та медицини.

Для розв'язання означених завдань використовувалися **методи дослідження:**
теоретичні: аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, соціологічної, медичної, правової літератури з проблеми дослідження для визначення понятійного апарату дослідження, аналіз шкільної документації та результатів педагогічного експерименту для підтвердження ефективності організаційно-методичних умов.

емпіричні: узагальнення передового педагогічного досвіду з метою вивчення реального стану навчально-виховної роботи загальноосвітньої школи з учнями 8 - 10-х класів; анкетування, тестування, написання творчих робіт, проектне малювання, бесіди, авторські методи і методики (методика незакінчених речень Т. Гаврилової, методика визначення понять Ю. Гільбуха, методика на визначення цінностей М. Рокича) для діагностування рівнів сформованості у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я; опитування вчителів і батьків з метою з'ясування їхнього ставлення до досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

статистичні: кількісна і якісна обробка експериментальних даних з метою доведення ефективності визначених організаційно-методичних умов.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше визначено*, науково обґрунтовано та апробовано організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи (впровадження особистісно орієнтованої технології формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я з опорою на науково обґрунтоване цілепокладання, діагностування, прогнозування, планування, координацію, способи побудови адекватного змісту, відбір та використання інтерактивних форм; удосконалення підготовки вчителя завдяки введенню спецкурсів, які включають лекції, тренінги, мозковий штурм, дискусії, проблемний діалог, роботу з культурними текстами; використання педагогічної підтримки при формуванні у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я, яка передбачає актуалізацію активізуючої, інформативної, корегуально-діагностичної функції); визначено критерії (ціннісні орієнтації, готовність до здорового способу життя, самоактуалізація), показники та виявлено рівні сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи (адаптації, соціалізації, індивідуалізації); *уточнено* зміст поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків», за якого зв'язок об'єктивного «Я» підлітка і репродуктивного здоров'я усвідомлюється і оцінюється на особистісно значущому рівні, й відбувається внутрішнє прийняття підлітком репродуктивного здоров'я як

цінності, як найважливішого елемента внутрішньої структури особистості, що закріпилася у його життєвому досвіді та є для нього значущою і суттєвою; *набула подальшого розвитку* підготовка педагога до здійснення діагностично-корегувальної діяльності.

Практичне значення дослідження формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи визначається відбором та використанням інтерактивних форм і методів, розробленням відповідних методичних рекомендацій і спецкурсів для учнів, вчителів і батьків, які використовуються у системі післядипломної педагогічної освіти під час підготовки вчителів, класних керівників, заступників директорів з виховної роботи, соціальних педагогів, шкільних психологів для роботи з підлітками.

Теоретичні положення, висновки та методичні рекомендації **впроваджено** у навчально-виховний процес ЗНЗ I-III ступенів № 22 (довідка № 217 від 11.09.2009 р.), ЗНЗ I-III № 49 (довідка № 95 від 11.09.2009 р.), ЗНЗ I-III № 50 (довідка № 49 від 4.09.2009 р.), ЗНЗ I-III № 55 (довідка № 45 від 4.09.2009 р.), ЗНЗ I-III ступенів № 20 (довідка № 92 від 18.05.2009 р.) м. Севастополя, ЗНЗ I-III ступенів № 106 (довідка № 101 від 23.09.2009 р.) м. Кривий Ріг, ЗНЗ I-III ступенів № 200 (довідка № 441 від 15.10.2009 р.) м. Київ, ЗНЗ I-III ступенів № 197 (довідка № 39 від 18.10.2009 р.) м. Київ; у процесі читання авторського курсу «Педагогічна валеологія» для студентів міського вищого навчального закладу «Севастопольський гуманітарний університет», а також спецкурсів «Формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків», «Попередження відхилень у розвитку дитини», «Зміст, форми і методи превентивного виховання підлітків», «Робота практичного психолога у загальноосвітній школі: інноваційні підходи», «Технологія здоров'я» для слухачів курсів підвищення кваліфікації Севастопольського міського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 263 від 30.11.2009).

Особистий внесок автора. У навчально-методичному посібнику «Твій вибір - відповідальна поведінка», написаному у співавторстві (В. Оржеховська, Т. Федорченко, Л. Габора), дисертанту належить розробка матеріалів, що стосуються профілактики захворювань репродуктивних функцій і систем, тренінгових занять: «Ризикована поведінка», «Відповідальна безпечна поведінка», «Репродуктивне здоров'я».

Апробація результатів дослідження здійснювалась на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Цінності християнської культури як фактор морально-етичного формування особистості» (Київ, 2002), «Використання інтерактивних технологій у формуванні здорового способу життя і профілактиці ВІЛ / СНІДу серед дітей і молоді» (Київ, 2005), «Науково-методичне забезпечення інноваційних процесів у вищих навчальних закладах України» (Київ, 2005), «Проблеми прилучення молоді до процесу прийняття рішень на місцевому і регіональному рівнях» (Київ, 2005), «Інноваційні технології превентивного виховання дітей і молоді: соціально-педагогічний аспект» (Чернівці, 2005), «Формування ціннісно-мотиваційного ставлення педагогів до проблеми збереження здоров'я» (Київ, 2008), Всеукраїнському семінарі експертів за Міжнародним

проектот «Превентивна освіта і виховання дітей, учнівської і студентської молоді з профілактики ВІЛ/СНІДу» (Київ, 2007), на засіданнях лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання АІШ України впродовж 2005-2009 рр.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 1 навчально-методичний посібник у співавторстві, 9 одноосібних статей, з них 4 надруковано у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертаційної роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (317 найменувань). Загальний обсяг дисертації 254 сторінки (основний текст - 170 сторінок, додатки - 55 стор.). Робота містить 11 таблиць та 15 рисунків

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми; визначено мету та завдання, об'єкт, предмет дослідження, виокремлено методи дослідження; визначено наукову новизну, практичне значення роботи, наведені відомості щодо апробації та впровадження результатів, ілюструється структура роботи та подані дані про її обсяг.

У **першому розділі** - «**Формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я як педагогічна проблема**» - представлено аналіз основних теоретичних підходів до проблеми цінностей у зарубіжній і вітчизняній філософській, психологічній, педагогічній соціальній літературі; проаналізовано зміст дефініцій «формування», «цінність», «ціннісне ставлення», «здоров'я», «репродуктивне здоров'я» стосовно особливостей школярів підліткового віку, уточнено та розширено зміст поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я»; визначено відповідні компоненти, критерії та показники; розроблена методика дослідження сформованості ціннісного ставлення підлітків до репродуктивного здоров'я.

Вагомий внесок у дослідження проблеми ціннісних ставлень зробили філософи (В. Василенко, О. Дробницький, О. Івін, М. Марчук, В. Тугарінов); соціологи (Т. Баранова, М. Вебер, А. Здравомислов, М. Кузнецов); психологи (Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Виготський, М. Іванчук, О. Кононко), педагоги (К. Журба, О. Сухомлинська, Г. Тарасенко, Н. Ткачова). Різні аспекти репродуктивного здоров'я висвітлюються в дослідженнях Т. Говорун, Л. Гридковець, Н. Зимівець, В. Чебан, Н. Шахман.

Вихідним аспектом у вивченні досліджуваної проблеми є визначення співвідношення категорій «ціннісне ставлення» і «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я».

Концептуальна ідея дослідження полягає в тому, що ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків є складним новоутворенням, яке характеризується наявністю у них необхідних знань про репродуктивне здоров'я та його основи, мотивації до його збереження і зміцнення, усвідомленням цінності репродуктивного здоров'я, навичок здорового способу життя.

В аналізі поняття «цінності» ми дотримувались позиції Б. Ананьєва щодо

реальних орієнтирів людської поведінки, яка формує життєві й практичні установки людини, і є основними, «первинними» якостями особистості, що визначають мотиви і формують її характер. Трагування цінностей з позиції М. Кагана - це сила, що визначає поведінку будь-якої людини, і на цій основі люди будують свої відносини, визначають критерії і авторитети, висувають мету діяльності.

На переконання дослідників Л. Божович, І. Беха, А. Лавриненка, В. Чудновського, ціннісні ставлення є домінуючими при виборі моральних цінностей у процесі їх обміну. При цьому поведінка стає стійкою за умови синтезу мотивів і певних засобів поведінки (І. Бех). Ціннісні ставлення виникають тоді, коли в процесі пізнавальної, практичної діяльності якості певної цінності починають відповідати потребам та інтересам людини, впливають на її розвиток і стають обов'язковою умовою її життєдіяльності (С. Анісімов, В. Бойко, С. Рубінштейн). З огляду на це, ціннісні ставлення є складним новоутворенням особистості, у ньому в органічній єдності взаємодіють інтелектуальні, емоційно-мотиваційні та вольові процеси.

Ставлення до здоров'я розглядається як складова частина ставлення людини до самої себе. Стан здоров'я залежить від багатьох факторів, від гармонії фізичної, психічної та соціальної сфер (І. Брехман, В. Димов та ін.), внутрішньої культури особистості (В. Солоухін), адаптаційних можливостей організму (Г. Апанасенко, Д. Венедиктов, Ю. Лісичин та ін.). Важливими факторами є також прийняття здоров'я як цінності, наявність позитивної мотивації і знань про здоров'я, морально-духовних переконань (В. Горашук, Н. Денисенко, В. Оржеховська, В. Петленко).

Важливою складовою частиною здоров'я є репродуктивне здоров'я. Під репродуктивним здоров'ям розуміється стан повного фізичного і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб і нездужань у всіх сферах, що стосуються репродуктивної системи, її функцій і процесів, включаючи відтворення і гармонію у психосоціальних стосунках у сім'ї. Це поняття тісно пов'язане з поняттям «здоровий спосіб життя» (В. Оржеховська). У контексті нашого дослідження здоровий спосіб життя є спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження і покращання репродуктивного здоров'я.

Врахування особливостей підліткового віку (12-15 років) як часу-кризи складного і тривалого в усвідомленні свого місця в житті, набутті знань, уявленні про життя, вимогах до себе і до оточуючих (Л. Божович), розуміння ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків як структурне особистісне утворення із функціонально пов'язаними і взаємозумовленими когнітивним, емоційно-ціннісним і поведінковим компонентами дало можливість визначити поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків» як особливе ставлення, при якому зв'язок об'єктивного «Я» і репродуктивного здоров'я розуміється і оцінюється на особистісно значущому рівні, коли відбувається внутрішнє прийняття підлітком репродуктивного здоров'я як цінності, коли відчуття постійної потреби в ньому є показником сформованості стійкого переконання, коли ціннісні ставлення як найважливіші елементи внутрішньої структури особистості підлітка закріплені їхнім життєвим досвідом, усією сукупністю його переживань і є для нього значущими і суттєвими.

У зв'язку з цим формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків розуміється як процес осмислення і переосмислення підлітком свого ставлення до репродуктивного здоров'я, яке проявляється в ході його спілкування з іншими людьми, активного засвоєння норм і засобів здорового способу життя, взаємодії, поведінки, що виражається, з одного боку, у побудові нового образу свого «Я», а з іншого, - у виробленні адекватних знань і переконань стосовно репродуктивного здоров'я з їх наступним втіленням у конкретних діях.

Ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи (рисі) містить три компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий (діяльнісний). Критерії та показники сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я визначені відповідно до структурних компонентів і з урахуванням змісту поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я».

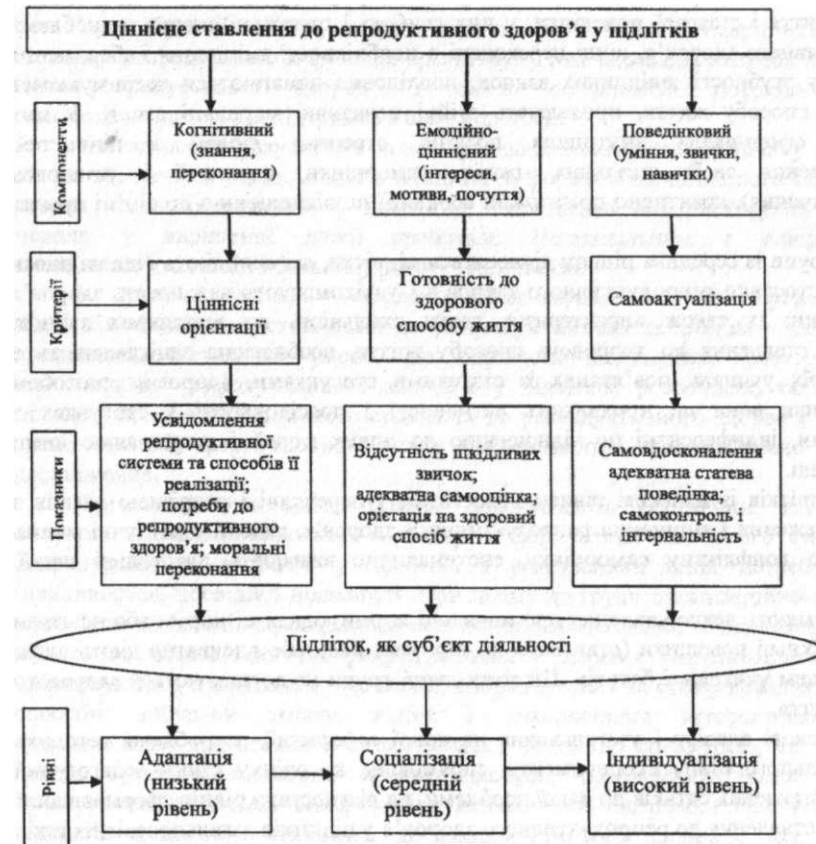

Рис. 1. Структура ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків

Зокрема, ціннісні орієнтації (усвідомлення репродуктивної системи, та способи її реалізації, потреби до репродуктивного здоров'я, моральні переконання); готовність до здорового способу життя (відсутність шкідливих звичок, адекватна самооцінка, орієнтація на здоровий спосіб життя); самоактуалізація (самовдосконалення, адекватна статева поведінка, самоконтроль і інтернальність).

Критерії і показники склали основу змістових характеристик рівнів: низький (адаптація) має обумовлені фрустрацією цінності, пов'язані з потребою у власній фізичній і економічній безпеці; середній (соціалізація) пов'язаний із соціально схвалюваними цінностями і цінностями значущого для підлітка оточення; високий (індивідуалізація) включає цінності самоактуалізації, що пов'язані з активним і продуктивним характером розвитку особистості.

Високий рівень характеризує підлітків, які усвідомлюють цінність репродуктивного здоров'я, володіють здоров'ям^формуючим підходом до власного способу життя і статевої поведінки, у них глибокі і ґрунтовні знання з проблеми репродуктивного здоров'я, вони переконані в необхідності зміцнення і збереження здоров'я, у згубності шкідливих звичок, послідовно намагаються дотримуватись здорового способу життя, проявляють стійкі позитивні моральні якості. У цих підлітків сформована внутрішня позиція стосовно людей і цінностей, співвідношення своїх життєвих планів, самооцінки, стратегій і установок (самовизначення), позитивно орієнтовані асоціації по відношенню до сім'ї і правил моралі.

До групи із середнім рівнем відносяться підлітки, які володіють відповідними знаннями стосовно репродуктивного здоров'я і усвідомлюють важливість здоров'я для людини; їх також характеризує деяка схильність до шкідливих звичок, позитивне ставлення до здорового способу життя, особистісна зацікавленість в аналізі своїх учинків, пов'язаних із статевими стосунками, здоровим способом життя, однак вони не проявляють активності і послідовності у стосунках з оточуючими, індивідуальні по відношенню до інших людей і дотриманню ними вимог моралі.

У підлітків із низьким рівнем недостатні, суперечливі і розрізнені знання з основ збереження і зміцнення репродуктивного здоров'я, гігієни статі, учні мають низьку або конфліктну самооцінку, систематично вживають алкогольні напої, курять.

Вони мають деяке уявлення про моральні норми, однак ці норми або не стали мотивами їхньої поведінки (ставлення до них нестійке), або адекватно діють лише під контролем учителів і батьків. Підлітки даної групи не дотримуються здорового способу життя.

На основі аналізу і узагальнення наукової інформації розроблена методика констатувального етапу експерименту, спрямована на оцінку стану педагогічної практики, ставлення батьків до даної проблеми, на діагностику рівнів сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітніх шкіл за спеціально розробленими критеріями і показниками. У ході науково-дослідної роботи використовувались такі методи, як аналіз програмно-методичної літератури та шкільної документації з питань висвітлення проблем формування і збереження

репродуктивного здоров'я школярів у навчально-виховному процесі; безпосереднє, зокрема, включене спостереження за діяльністю вчителів і учнів на уроках і в позакласній роботі; проведення бесід з учнями та їхніми батьками; анкетування вчителів, батьків і учнів, а також їх тестування, інтерв'ювання, проведення письмових творчих робіт учнів; статистична обробка матеріалів, їх кількісний і якісний аналіз; узагальнення результатів експерименту. Діагностичні методики були спрямовані на визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків.

У результаті діагностування було виявлено, що до рівня індивідуалізації - (високий рівень) відносяться 10 % підлітків з експериментальних груп (ЕГ) і 11,6 % - із контрольних груп (КГ); 41,3 % школярів з ЕГ і 40,5 % з КГ перебувають на рівні соціалізації (середній рівень); до рівня адаптації (низький рівень) віднесені 48,7 % підлітків ЕГ і 47,9 % з КГ.

Отже, було з'ясовано, що учні загалом мають певний обсяг стихійних знань стосовно репродуктивних функцій організму, у них виражена потреба й інтерес до свого репродуктивного здоров'я. У той же час підліткам потрібна методична допомога і педагогічна підтримка з боку педагогів.

Узагальнення результатів констатувального етапу експерименту засвідчило, що не всі вчителі усвідомлюють важливість формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, недостатньо використовують ефективні методи у вирішенні даної проблеми. Незадовільним є співробітництво загальноосвітніх шкіл і батьків у роботі з підлітками.

-У *другому розділі* — **«Організаційно-методичні умови формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я»** - обґрунтовано організаційно-методичні умови, що сприяють підвищенню рівня ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, розроблено та апробовано модель формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, висвітлено хід формувального етапу експерименту, проаналізовано результати дослідження.

Організаційно-методичні умови передбачають обставини, які сприяють побудові навчально-виховного процесу з формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків з урахуванням їхніх потреб, інтересів, можливостей, провідної діяльності. При цьому до групи організаційно-методичних умов були віднесені: впровадження особистісно орієнтованої технології формування ціннісного відношення до репродуктивного здоров'я (цілеполагання, наукове прогнозування, планування, мотивація, координування та стимулювання діяльності, способи побудови змісту, відбір і використання інтерактивних форм); удосконалення підготовки вчителя завдяки введенню спецкурсів, які включають лекції, тренінги, мозковий штурм, дискусії, проблемний діалог, роботу з культурними текстами; використання педагогічної підтримки при формуванні у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я, яка передбачає актуалізацію активізуючої, інформативної, корегувально-діагностичної функцій).

Організаційно-методичні умови відображені у моделі процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я підлітків (рис. 2).

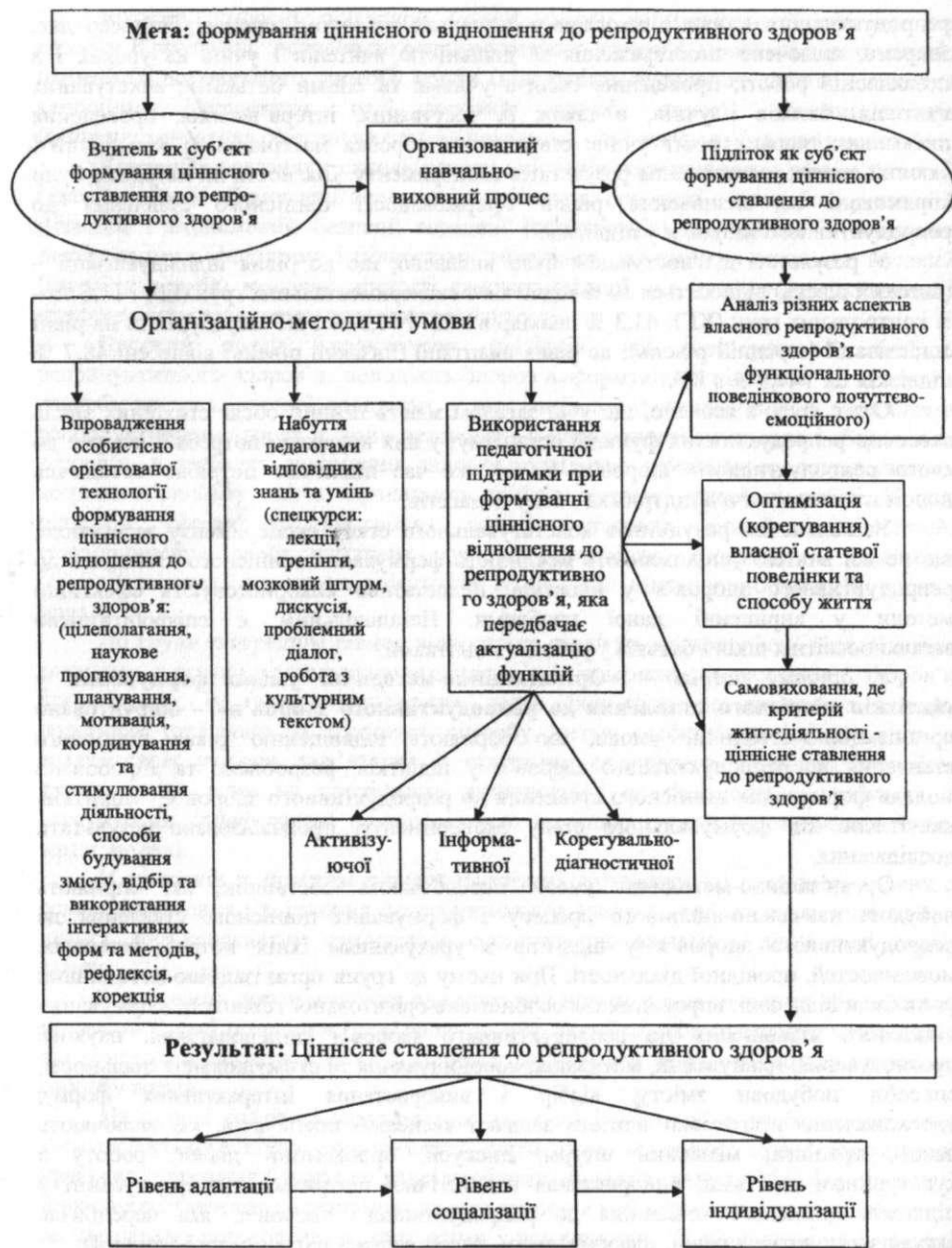

Рис. 2. Модель формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків

Для формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків необхідно створити і реалізувати технологію виховання, яка включає такі основні стадії: початково-діагностична, діяльнісно-змістова, оцінно-результуюча, визначально-перспективна. *Початково-діагностична* відповідає констатувальному етапу експерименту і включає два процеси: вивчення особливостей вихідного ставлення досліджуваних до здоров'я; вивчення системи індивідуальних характеристик, як однієї з умов, що впливають на ефективність процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я з метою деталізації розробленої моделі навчання. *Діяльнісно-змістова* відповідає формувальному етапу експерименту, мета якого - формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я. Реалізація даної мети здійснювалась через роботу з характеристиками підструктур свідомості, що визначають поведінку з урахуванням їх вихідного стану; підготовку педагогів, батьків та учнів до просвітницької роботи. *Оцінно-результуюча* передбачає оцінку змін, що відбулися у відношенні підлітків до репродуктивного здоров'я і здорового способу життя. *Критично-перспективна* орієнтована на проектування майбутніх цілей і завдань.

Зміст і методи початково-діагностичної, діяльнісно-змістової та оцінно-контролюючої стадії взаємообумовлені і здійснюють певний внесок у визначально-перспективну стадію технології. Остання призначена для вибору напрямку вдосконалення програми, а також безпосереднім чином впливає на утримання трьох перших блоків програми. Таким чином, запропонована програма передбачає подальше вдосконалення і розвиток, не порушуючи цілісності її конструкту.

Ефективність процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків передбачає врахування педагогічної компетентності вчителів, рівня їхньої культури, умінь взаємодії з дітьми, правильний вибір ними стратегії, тактики, форм, методів виховного впливу. Саме тому в процесі експериментальної роботи організовано спеціальне навчання педагогів.

Алгоритм нашої моделі передбачає використання педагогічної підтримки при роботі з підлітками загальноосвітньої школи. Віокремлена нами двобічність «підтримуючої» педагогічної діяльності конкретизується у вигляді двох взаємодоповнюючих цілей.

Основна - у взаємодії з підлітком сприяти отриманню ним здатності констатувати: ситуації розуміння цінності репродуктивного здоров'я та здорового способу життя; додаткова - допомогти усунути перешкоди на шляху реалізації природної потреби осмислення життєвих цінностей.

Основні функції педагогічної підтримки: інформативна, активізуюча, корегуально-діагностична забезпечуються інноваціями навчання.

В основі моделі покладено суб'єкт - суб'єктний підхід, оскільки підліток є не лише об'єктом, а й суб'єктом взаємодії. Формування його ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я включає три взаємопов'язані послідовні етапи:

- 1) аналіз різних аспектів власного репродуктивного здоров'я (функціонального, почиттєво-емоційного, смислового, поведінкового);
- 2) оптимізація (корекція) своєї статевої поведінки і способу життя (у формі побудови власних програм збереження здоров'я і їх наступного практичного виконання);
- 3) самовиховання і самовизначення підлітків щодо власного здоров'я.

При цьому мета першого етапу - активізація уваги й інтересу учнів до себе і свого здоров'я; другого - систематизація знань про репродуктивне здоров'я, розвиток в учнів мотивації до збереження здоров'я і здорового способу життя; третього - інтеріоризація особистістю цінностей репродуктивного здоров'я і здорового способу життя. Ці етапи реалізуються у ході навчально-виховного процесу.

Експериментальна перевірка і оцінка моделі формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків здійснювалась у процесі викладання розробленого нами спецкурсу для підлітків «Технологія здоров'я: для тебе і про тебе» протягом трьох років. Структура занять передбачала викладення теоретичного матеріалу в поєднанні з практичними вправами, іграми, елементами тренінгу, дискусіями, аналізом ситуацій, методиками вивчення юнаками і дівчатами своїх особистісних якостей, складанням самохарактеристик тощо. Під час занять застосовувалися такі техніки самопізнання, як аналіз, зворотній зв'язок, рефлексія. Вони сприяли розвитку у підлітків саморозуміння, становленню власної системи цінностей, які визначали їх поведінку. Зокрема, крім пошуку відповідей на запитання «Хто я?», «Який я?» підлітки прагнули отримати відповіді на запитання «Навіщо я живу?», «До чого я прагну?», що пов'язано з актуалізацією проблеми особистісного й ціннісного самовизначення у цьому віці.

Програма кожного року навчання складалася з чотирьох блоків-модулів:

1. Зміст модуля «Життя і здоров'я» розкривав репродуктивну систему організму, гігієну статі та профілактику хвороб; зв'язок стану психіки зі станом тіла; що сприяло формуванню ставлення до свого тіла як до цінності, у ньому висвітлювалися проблеми незапланованої вагітності, абортів, його наслідків для репродуктивного здоров'я, питання контрацепції. Це сприяло розвитку статево-рольової поведінки, мужності і жіночності; аналізу підлітками різних аспектів власної сексуальності (функціонального, чуттєво-емоційного, смислового, поведінкового) і корекції своєї статевої поведінки та способу життя.

2. Зміст психологічного модуля «Сім-Я» сприяв розвитку у підлітків поняття про будову і прояв психіки, структуру особистості, самоаналіз і саморегуляцію, формуванню психологічної компетентності, відмові від спокусливих пропозицій (сигарети, алкоголь, наркотики), ставленню технології копінг-долаючої поведінки (скорочення неприпустимих типів поведінки - оборонна стратегія, виникнення нових варіантів поведінки - наступальна стратегія).

3. У модулі «Небезпечна зона» приділялася увага збереженню репродуктивного здоров'я, формуванню негативного ставлення до шкідливих звичок, зокрема до вживання наркотиків, алкоголю, тютюну, токсичних речовин. Детально розглядалися стадії залежності від наркотичних речовин, їх вплив на психічні та фізичні процеси; шкідливість для репродуктивного здоров'я інфекцій, що передаються статевим шляхом, заходи їх профілактики.

4. У модулі «Становлення через спілкування» використовувались теми і тренінгові вправи, спрямовані на розвиток комунікативної компетентності підлітків, інтелектуальної та емоційної сфер, почуття власної гідності, про соціальної поведінки та вміння бути здоровим.

У перебігу формувального етапу експерименту, де впроваджувався зміст усіх чотирьох модулів, використовувались засоби педагогічного і психологічного впливу на мотиваційну сферу підлітків з орієнтацією на відмову від куріння, алкоголю, наркотиків, вільних сексуальних зв'язків, до яких належали методи формування свідомості, способу дій, соціального навчання, формування соціальної перспективи, включення особистості в колективну діяльність, схвалення і осуду, педагогічної корекції, застосування яких залежало від конкретної ситуації, умов, ресурсів. Основними методами були: психологічне тестування з елементами самодіагностики особливостей характеру підлітків (задоволення їхньої потреби у самопізнанні); уроки-дискусії з вправами на взаємодію у групах; уроки-діалоги з використанням міні-фільмів («Класна відео година» з обговоренням відеофільму); уроки з елементами мозкового штурму «Школа без наркотиків, алкоголю, куріння», проблемні бесіди «Любов і здоров'я»; дискусії «Люди і здоров'я»; форум-театр та ін. Ці методи, розраховані на різні вікові групи підлітків, сприяли формуванню у них ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я.

Після першого року занять переважна більшість підлітків (93,0 %) усвідомила необхідність вивчення у школі основ репродуктивного здоров'я, його збереження; кількість тих, хто відмовився від вживання психоактивних речовин збільшилося на 15,0 %. У подальшому навчанні у підлітків фіксувалися значні позитивні зміни у поведінці, взаємостосунках з учителями, батьками, один з одним. Зростаюча мотивація на здоровий спосіб життя у підлітків виражалась у написанні творів «Мое здоров'я - моє майбутнє», «Пріоритети моєї майбутньої сім'ї», «Чому я кажу «ні» наркотикам», створенні творчих ініціативних груп старших підлітків, бажаючих проводити заняття з учнями середньої ланки з проблем вживання психоактивних речовин. У результаті відмови від шкідливих звичок бережливе ставлення до репродуктивного здоров'я, адекватну статево поведінку засвідчили 73,0 % підлітків.

Формувальний етап експерименту здійснювався за активної підтримки й участі батьків, з якими на базі розробленого спецкурсу «Як попередити відхилення у розвитку дитини» проводились інтерактивні рольові ігри, тренінги, дискусії, прес-конференції, експрес-опитування. Вікторини, аукціони ідей, дні добрих справ, «круглі» столи, вечори запитань і відповідей, заняття батьківського всеобучу з проблеми особливостей розвитку підлітків, їхнього статевого виховання, профілактики вживання психоактивних речовин, взаємостосунків батьків і дітей. У результаті 78,0 % батьків визнали, що їх компетентність у вирішенні складних ситуацій виховання підлітків значно підвищилась.

Удосконалення підготовки педагогів передбачало впровадження у систему роботи загальноосвітніх навчальних закладів спецкурсу «Формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків». Заняття включали такі форми роботи, як лекції-діалоги, семінари, дискусії, розв'язування педагогічних задач, обмін досвідом, тренінг педагогічної рефлексії, обговорення результатів діагностування учнів. Підготовка вчителів полягала в усвідомленні педагогами необхідності реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у виховному процесі; ознайомленні вчителів із науковими уявленнями про сутність формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків; розширенні кола

знань педагогів про форми, методи формування та способи діагностики ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків; проектуванні й здійсненні виховної діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів; сприянні гармонізації взаємин у системі «школа - батьки», «підлітки - батьки». Це забезпечувало методичну готовність педагога. З ініціативи творчої групи вчителів започатковано міську «Школу тренера» з формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, до якої увійшли педагоги, члени адміністрації, психологи з 19 шкіл міста (всього 51 особа).

Співробітництво педагогічного колективу з батьками учнів сприяло позитивним змінам у їхньому ставленні до означеної проблеми, зокрема активізувало створення для підлітків оздоровчого середовища, умов здорового способу життя.

Таблиця 1

Динаміка розподілу підлітків за рівнями сформованою і ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я.

Рівні сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків	Розподіл учнів за рівнями (у %)					
	Експериментальні групи			Контрольні групи		
	До експ-ту	Після експ-ту	Різниця	До експ-ту	Після експ-ту	Різниця
Індивідуалізації (високий)	10,0	28,0	+18,0	11,6	15,0	+3,4
Соціалізації (середній)	41,3	57,4	+16,1	40,5	46,9	+6,4
Адаптації (низький)	48,7	14,6	-34,1	47,9	38,1	-9,8

Аналіз одержаних результатів - контрольних зрізів після завершення формувального етапу експерименту - засвідчив значні відмінності в динаміці сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків експериментальних і контрольних групах (ЕГ і КГ), що відображено на таблиці 1.

В експериментальних групах внаслідок впровадження розроблених організаційно-методичних умов 34,1 % зменшилось число підлітків, які відповідають низькому рівню (адаптації) сформованості ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я. Рівень індивідуалізації та соціалізації підвищився відповідно на 18,0 % та 16,1 %. У контрольних групах сталися незначні позитивні зміни, порівняно з експериментальними. Отже, порівняльний аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати, що експериментальна робота мала значний позитивний вплив на формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків експериментальних груп, внутрішньої потреби і переконаності у необхідності його збереження і зміцнення.

Узагальнення теоретичних і емпіричних результатів дослідження дають підстави до наступних висновків:

1. Аналіз стану проблеми у педагогічній теорії і шкільній практиці переконливо доводить, що проблема формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків є недостатньо розробленою, що актуалізує питання формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи. Наявність науково-методичної літератури з означеної проблеми не забезпечує на необхідному рівні проведення роботи з підлітками. Основною причиною малоефективності організації процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я є неготовність учителів до даної діяльності і низький рівень співпраці освітніх установ з сім'ями школярів з даної проблеми.

2. Здійснений у перебігу дослідження аналіз філософської, медичної, педагогічної, психологічної літератури з проблеми дослідження дає можливість встановити взаємозв'язок понять «формування», «цінність», «особистісна цінність», «ціннісне ставлення», «здоров'я», «репродуктивне здоров'я». Це послужило підґрунтям для уточнення сутності поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я» в контексті його формування у підлітків загальноосвітніх шкіл: *це особливе ставлення, при якому зв'язок об'єктивного «Я» і репродуктивного здоров'я розуміється і оцінюється на особистісно значущому рівні, коли відбувається внутрішнє прийняття підлітком репродуктивного здоров'я як цінності, коли відчуття постійної потреби в ньому є показником сформованості стійкого переконання, коли ціннісні ставлення як найважливіші елементи внутрішньої структури особистості підлітка закріплені їхнім життєвим досвідом, усією сукупністю його переживань і є для нього значущими і суттєвими.* Розроблено структуру ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, основними компонентами якого є: когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий. Критеріями ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків визначено ціннісні орієнтації, готовність до здорового способу життя, самоактуалізацію, а показниками - усвідомлення репродуктивної системи, та способи її реалізації, потреби до репродуктивного здоров'я, моральні переконання; відсутність шкідливих звичок, адекватна самооцінка, орієнтація на здоровий спосіб життя; самовдосконалення, адекватна статева поведінка, самоконтроль та інтернальність. Критерії і показники склали основу змістових характеристик взаємопов'язаних рівнів: індивідуалізації, соціалізації та адаптації. У ході констатувального етапу експерименту виявлено, що більшість учнів загальноосвітніх шкіл належать до рівнів адаптації (низький рівень) з КГ 47,9 % і з ЕГ 48,7 % та соціалізації (середній рівень) КГ 40,5 % та ЕГ 41,3 % відповідно. До рівня індивідуалізації (високий рівень) належать лише з КГ 11,6 % та з ЕГ 10 % від загального числа підлітків. Процес формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я вимагав систематичного, цілеспрямованого впливу з боку вчителів і батьків.

3. Теоретично обґрунтовуючи і розробляючи модель формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи, необхідно враховувати наступні положення: експертної оцінки ідеї, цілісності, продуктивності, раціональності й доцільності. При побудові моделі треба

дотримуватися алгоритму: 1) виявлення суттєвих факторів, що можуть вплинути на результат формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я; 2) об'єднання факторів за загальними ознаками й скорочення їх переліку; 3) встановлення кількісного співвідношення між елементами.

У процесі формувального етапу експерименту доведено, що розроблена та апробована нами функціональна модель формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи виявилася ефективною завдяки тому, що являла собою науково обгрунтовану систему з окремих взаємопов'язаних між собою елементів (мета, основні завдання, принципи; структурні компоненти, які визначають функції означеної діяльності; зміст, форми і методи; рівні педагогічного впливу), що забезпечують цілісність процесу формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я; визначенню організаційно-методичних умов, компонентів, критеріїв, показників, ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи.

Встановлено, що комплексний, особистісно-орієнтований та інтегративний підходи до формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків, інтеграція змісту спецкурсу для підлітків в рамках декількох курсів (класних годин, бінарних уроків автора з учителями російської мови й літератури, біології, основ здоров'я, спеціально-організовані зустрічі с психологом) та позаурочної виховної роботи створили підґрунтя для взаємодії і взаємопроникнення попередньої і наступної ланок курсу, органічну єдність когнітивного, емоційно-ціннісного і поведінкового компонентів.

4. Визначено організаційно-методичні умови впровадження особистісно орієнтованої технології формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я (опора на науково обгрунтоване цілеполагання, діагностування, прогнозування, планування, координацію, способи будування адекватного змісту, відбір та використання інтерактивних форм); удосконалення підготовки вчителя завдяки введення спецкурсів, які включають лекції, тренінги, мозковий штурм, дискусії, проблемний діалог, роботу з культурними текстами; використання педагогічної підтримки при формуванні у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я, яка передбачає актуалізацію активізуючої, інформативної, корегувально-діагностичної функцій.

Характерною є динаміка змін у ставленні підлітків до репродуктивного здоров'я, що проявляється у зростанні числа підлітків експериментальних груп з рівнем індивідуалізації (високим рівнем ціннісного ставлення) на 18 % (у КГ-на 3,4 %); з рівнем соціалізації - на 16,3 % (у КГ - на 6, 4 %); зниження числа підлітків з рівнем адаптації (низький рівень ціннісного ставлення) в експериментальних групах пройшло на 34,1 % (тоді як у КГ - на 9,8 %).

5. Результати проведеного дослідження дали змогу розробити методичні рекомендації для керівників шкіл, педагогів, психологів, соціальних педагогів, «Психологія здоров'я: технологія формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів». Розроблені спецкурси: для учнів «Технологія здоров'я: для тебе і про тебе»; для батьків «Як попередити відхилення у розвитку дитини»; для вчителів «Формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків»

засвідчили значний виховний потенціал підготовлених методик щодо формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків і дали змогу одержати позитивні результати.

Проведена дослідно-експериментальна робота не вичерпує всіх аспектів вирішення поставленої проблеми. Перспективами подальшого дослідження є вивчення наступності у формуванні ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я між початковою і середньою ланками освіти та співпраці основної школи із позашкільними виховними закладами щодо формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Посібники:

1. Твой выбор - ответственное поведение : учеб.-метод. Пособие / Оржеховская В. М., Федорченко Т. Е., Габора Л. И., Гасникова Е. Н. ; Кафедра превентивного образования и социальной политики ЮНЕСКО. Одесса : ООО «Интерпринт», 2005. - 149 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Гаснікова О. М. Репродуктивне здоров'я підлітків як соціально-педагогічна проблема / О. М. Гаснікова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання АПН України. -Житомир : ПП «Рута», 2005. - Вип. 8, кн. 2. - С. 210-214.

3. Гасникова Е. Н. Методологические и организационные основы сохранения и укрепления репродуктивного здоровья подростков / Е. Н. Гасникова // Наук. вісн. Чернівець. ун-ту : зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка та психологія. - Чернівці: Рута, 2005. - Вип. 271. - С. 24-30.

4. Гаснікова О. М. Підготовка вчителя загальноосвітніх шкіл до формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я / О. М. Гаснікова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання АПН України. - Кам'янець-Подільський, 2009. - Вип. 13, кн. 2. - С. 256-263.

5. Гаснікова О. М. Актуальные аспекты формирования здорового образа жизни в современном обществе / Гаснікова О. М. // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. - К.: КМПУ ім. Грінченка, 2009. - №10, част. II. - С. 13-18.

Інші публікації

6. Гасникова Е. Н. Воспитание целостной личности в процессе формирования её духовно-ценностных ориентации / Е. Н. Гасникова // Цінності християнської культури як фактор морально-етичного формування особистості : м-ли міжнар. наук.-практ. конф. - К.: ТОВ «ВІТЕКС», 2002. - С. 80-83.

7. Гасникова Е. Н. Инновирование процесса формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков в общеобразовательных школах / Е. Н. Гасникова // Проблеми залучення молоді до процесу прийняття рішень на місцевому і національному рівнях : м-ли наук.-практ. конф. (15-16 груд. 2005 р.). - К. ; Т. : Тернограф, 2006. - С. 74-82.

8. Гасникова Е. Н. Психолого-педагогическая компетентность учителя в сфере превентивного воспитания подростков / Е. Н. Гасникова // Горизонты образования. - 2007. - №1 (19). - С. 118-120.

9. Гасникова Е. Н. Педагогическая деятельность по поддержке поиска ценностных смыслов жизни у подростков / Е. Н. Гасникова // Горизонты образования. - 2008. - №1 (23). - С. 97 -104.

АНОТАЦІЯ

Гасникова О. М. Організаційно-методичні умови формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків загальноосвітньої школи. - рукопис.

Дисертація на здобуття наукового Ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання. - Інститут проблем виховання АДН України, Київ, 2010.

У дисертації уточнена і розширена сутність поняття «ціннісне ставлення до репродуктивного здоров'я» в контексті його формування у підлітків загальноосвітньої школи. Визначено критерії, показники і рівні його сформованості у підлітків. Критеріями ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я у підлітків визначено ціннісні орієнтації, готовність до здорового способу життя, самоактуалізацію, а показниками - усвідомлення репродуктивної системи, та способи її реалізації, потреби до репродуктивного здоров'я, моральні переконання; відсутність шкідливих звичок, адекватна самооцінка, орієнтація на здоровий спосіб життя; самовдосконалення, адекватна статеві поведінка, самоконтроль та інтернальність. Критерії і показники склали основу змістових характеристик взаємопов'язаних рівнів: низький (адаптації) має обумовлені фрустрацією цінності, пов'язані з потребою у власній фізичній і економічній безпеці; середній (соціалізації) пов'язаний із соціально схвалюваними цінностями і цінностями значимого для підлітка оточення; високий (індивідуалізації) включає цінності самоактуалізації, що пов'язані з активним і продуктивним характером розвитку особистості. Досліджені організаційно-методичні умови формування у підлітків ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я. До них віднесені: впровадження у навчально-виховний процес особистістю орієнтованої технології формування ціннісного ставлення до репродуктивного здоров'я; підготовка вчителів до означеної діяльності; використання педагогічної підтримки при роботі з підлітками загальноосвітньої школи.

Ключові слова: репродуктивне здоров'я підлітків, ціннісне ставлення, організаційно-методичні умови, адаптація, соціалізація, індивідуалізація.

АННОТАЦИЯ

Гасникова Е. Н. Формирование ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков общеобразовательной школы. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 - теория и методика воспитания. - Институт проблем воспитания АПН Украины, Киев, 2010.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы

формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков общеобразовательных школ. В теоретической части исследования выполнен анализ философской, психолого-педагогической, медицинской литературы по проблеме исследования. В ходе исследования установлено, что проблема формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью у школьников подросткового недостаточно разработана. В результате изучения содержания дефиниций «формирование», «ценность», «личностная ценность», «ценностное отношение», «здоровье», «репродуктивное здоровье» уточнена сущность понятия «ценностное отношение к репродуктивному здоровью» в контексте его формирования у подростков школьников. Выделены основные личностные образования, входящие в его структуру: система знаний о репродуктивном здоровье (когнитивный компонент), мотивация, морально-нравственные ориентации (эмоционально-ценностный компонент), активность, стремление в укреплении и сохранении репродуктивного здоровья (деятельностный компонент). Определены критерии сформированности ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков школьников: ценностные ориентации, готовность к здоровому способу жизни, самоактуализация; показатели: осознание репродуктивной системы и способов ее реализации, потребность в репродуктивном здоровье, морально-нравственные убеждения; отсутствие вредных привычек, адекватная самооценка, ориентация на здоровый способ жизни; самосовершенствование, адекватное половое поведение, самоконтроль и интернальность. На основе критериев разработаны характеристики уровней: индивидуализации (высокого), социализации (среднего), адаптации (низкого).

Определены организационно-методические условия формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков: внедрение личностно-ориентированной технологии ценностного отношения к репродуктивному здоровью; приобретение педагогами необходимых знаний за счет спецкурсов при прохождении курсов повышения квалификации и в межкурсовый период; использование педагогической поддержки при формировании ценностного отношения к репродуктивному здоровью.

Структура технологии включает основные компоненты: исходно-диагностический, содержательно-деятельностный, оценочно-результатирующий, определяюще-перспективный. Исходно-диагностический компонент соответствует констатирующему этапу эксперимента и включает два процесса: изучение особенностей исходного отношения испытуемых к здоровью; изучение системы индивидуальных характеристик как одного из условий, влияющих на эффективность процесса развития ценностного отношения к здоровью, с целью детализации разработанной модели обучения. Содержательно-деятельностный компонент представляет собой формирующий эксперимент, цель которого - формирование ценностного отношения к репродуктивному здоровью. Реализация данной цели осуществлялась через работу с характеристиками подструктур сознания, определяющих поведение, с учетом их исходного состояния. Оценочно-результатирующий компонент подразумевает оценку изменений, произошедших в отношении к репродуктивному здоровью и здоровому образу жизни. Определяюще-перспективный компонент ориентирован на проектирование будущих целей и задач.

В исследовании раскрыты содержание, объем знаний, последовательность подачи тем. Обоснована целесообразность использования выбранных методов формирования ценностного отношения к репродуктивному здоровью.

Анализ результатов исследования показал, что использование организационно-методических условий способствовало формированию ценностного отношения к репродуктивному здоровью у подростков общеобразовательной школы: характерна динамика изменений в отношении подростков к репродуктивному здоровью, что проявляется в возрастании числа подростков экспериментальных групп с уровнем индивидуализации (высоким уровнем ценностного отношения) на 18,0 % (в КГ - на 3,4 %); с уровнем социализации - на 16,3 % (в КГ - на 6,4 %); снижение числа подростков с уровнем адаптации (низкий уровень ценностного отношения) в экспериментальных классах прошло на 34,1 % (тогда как в КГ - на 9,8 %).

Подтверждено положительное влияние на результативность работы тесного сотрудничества школы и семей учащихся. Разработаны методические рекомендации для учителей; спецкурсы для учеников, учителей, родителей.

Ключевые слова: репродуктивное здоровье подростков, ценностное отношение, организационно-методические условия, адаптация, социализация, индивидуализация.

ANNOTATION

Gasnekova L. N. Organization Methodical Conditions of Formation Valuable Attitude to Reproductive Health of Teenagers. - Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of the Pedagogical Sciences in Specialty 13.00.07 - Theory and Methodology of Education. - Institute of the Problems of Education of the APS of Ukraine, Kyiv, 2010.

The dissertation is dedicated to the problem of organization methodical conditions of formation valuable attitude to reproductive health of teenagers. The thesis is designed to specify the essence of the notion of «value attitude to the reproductive health» in the context of its formation with the teenagers of schools. Organization methodical conditions for the formation of a value attitude have been studied. Among such there were determined: 1) technology of formation of a value attitude to the reproductive health 2) teacher's training for the specified activity; 3) introduction of technology, developed according to the essence of the notion of « the value attitude to the reproductive health», into the educational process. There were determined criteria, indicators, and diagnosed levels of its formation with the teenagers.

Key words: reproductive health of teenagers, value attitude, components of a value attitude, organization methodical conditions, adaptation, socialization, individualization.

Підписано до друку 12.03.2010 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 33.

«Видавництво "Науковий світ"»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.
200-87-13, 200-87-15, 8-050-525-88-77